

СВІТОВА ПРАКТИКА ПОБУДОВИ МОДЕЛЕЙ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН: АВСТРІЯ ТА НІМЕЧЧИНА

WORLD PRACTICE OF BUILDING MODELS OF STATE-CHURCH RELATIONS: AUSTRIA AND GERMANY

Палінчак М.М.,

доктор політичних наук,

професор кафедри міжнародної політики

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

Стебляк Д.М.,

доктор філософії,

доцент кафедри міжнародної політики

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

В роботі досліджено державно-церковні відносини в сучасному світі. Охарактеризовано основні шляхи побудови взаємин між ними.

Досліджено історичний розвиток державно-церковних та міжконфесійних відносин в країнах Європи, на прикладі Австрії та Німеччини. Проаналізовано основні ідеї та принципи державної релігійної політики на сучасному етапі. Основні проблеми співіснування держави і церкви.

Досліджено рівень релігійності суспільства в Австрії та Німеччині. Вплив державно-церковних відносин, релігії й церковно-конфесійних відносин на суспільно-політичне життя в Австрії та Німеччині.

Охарактеризовано державно-церковні відносини в Австрії та Німеччині. Описано фінансування релігійних організацій та церков. Особливості релігійного податку в Німеччині.

Охарактеризовано конституційне забезпечення свободи совісті та віросповідання в Австрії.

Досліджено релігійну структуру населення Австрії, більша частина населення країни – католики. В Австрії велика кількість релігійних громад, серед них: католицька церква; протестантські церкви Аугсбурзького та Гельветського сповідань; православна церква; єврейська релігійна громада та ін. В роботі досліджено особливості реєстрації релігійного товариства в Австрії.

В Німеччині церква відокремлена від держави. Найпоширенішою релігією є католицизм. У 2021 році Римокатолицька церква в Німеччині нараховувала 21,6 мільйона вірян. Також велика кількість протестантів в країні. Церква має вагомий вплив в сфері освіти. Конституція зазначає, що релігійне навчання має бути частиною навчальної програми у державних школах. Але батьки мають право вирішувати, чи діти отримують релігійне навчання. В роботі досліджено особливості реєстрації релігійної групи в країні. Проаналізовано особливості фінансування церков та релігійних громад в країні. В країні, приблизно сім із десяти опитаних зазначають, що сплачують церковний податок. Більшість платників церковного податку ідентифікують себе як християни.

Ключові слова: держава, церква, Австрія, Німеччина, релігійна організація, податки.

The state-church relations in the modern world is examined in the work. The main ways of building relationships between them are characterized.

The historical development of state-church and interfaith relations in European countries, using the example of Austria and Germany, is studied. The main ideas and principles of state religious policy at the current stage are analyzed. The main problems of the coexistence of the state and the church.

The level of religiosity of society in Austria and Germany has been studied. The influence of state-church relations, religion and church-confessional relations on social and political life in Austria and Germany.

State-church relations in Austria and Germany are characterized. Financing of religious organizations and churches is described. Features of the religious tax in Germany.

The constitutional provision of freedom of conscience and religion in Austria is characterized.

The religious structure of the population of Austria was studied, the majority of the country's population is Catholic. Austria has a large number of religious communities, among them: the Catholic Church; Protestant churches of the Augsburg and Helvetic confessions; The Orthodox Church; Jewish religious community, etc. The peculiarities of registration of a religious society in Austria are examined in the article.

In Germany, the church is separated from the state. The most common religion is Catholicism. In 2021, the Roman Catholic Church in Germany counted 21.6 million believers. There is also a large number of Protestants in the country. The Church has a significant influence in the field of education. The Constitution states that religious instruction must be part of the curriculum in public schools. But parents have the right to decide whether their children receive religious education. The peculiarities of registration of a religious group in the country are examined in the article. The peculiarities of the financing of churches and religious communities in the country are analyzed. In the country, approximately seven out of ten respondents indicate that they pay church tax. Most church tax payers identify themselves as Christians.

Key words: state, church, Austria, Germany, religious organization, taxes.

Постановка проблеми. Особливості відносин держави та церкви в країнах Європи є важливою темою дослідження. Церкви та релігійні організації протягом десятиліть мали вагомий вплив в різних країнах світу. Державно-церковні відносини в Австрії та Німеччині розвивалися під впливом багатьох факторів. Церкви та релігійні організації мають вагомий вплив на суспільно-політичні відносини в країнах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вітчизняних та зарубіжних вчених досліджувало особливості державно-церковних відносин в країнах світу, та Австрії і Німеччині зокрема. Вагомий вплив в дослідженні особливостей державно-церковних відносин, здійснили дослідницький центр «Пью» («Pew Research Center») та американський інститут суспільної думки «Геллап» («Gallup»).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Державно-церковні відносини в країнах світу є актуальною темою дослідження багатьох науковців. Особливості державно-церковних відносин в Австрії та Німеччині потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою є дослідження особливостей державно-церковних відносин в Австрії та Німеччині.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Австрії на конституційному рівні забезпечено свободу совісті та віросповідання, вільне сповідання релігії. Забороняється будь який прояв релігійної дискримінації. В країні, згідно до «Звіту про свободу віросповідання у світі за 2022 рік: Австрія», який Державний департамент подає Конгресу, відповідно до розділу 102(b) Закону про міжнародну релігійну свободу 1998 року (P.L. 105-292) зі змінами. Загальну чисельність населення 8,9 мільйона осіб (середина 2022 року), релігійна демографія в Австрії: «католики становлять 55,2% населення; мусульмани – переважно суніти – 8,3% (приблизно 8% мусульман – шіїти); Східні православні церкви – 4,9%; та протестанти (аугсбурзька та гельветська конфесії) 3,8%. Групи, які разом становлять менше 5,5% населення, включають Свідків Єгови, євреїв та інші християнські та нехристиянські релігійні групи. Особи, які не належать до будь-якої релігії, становлять 22,4% населення» [1].

В країні відповідно до конституційних документів забезпечує свободу «совісті та віросповідання». Основний закон 1867 передбачає свободу віри та совісті людини і право на публічне сповідання релігії церквами та релігійними суспільствами. Європейська конвенція про права людини, включена до конституції у 1964 році, передбачає право людини на свободу думки, совісті та релігії, а також гарантує це право церквам та релігійним громадам у поєднанні з правом на асоціації [1].

Відповідно до законодавства зареєстровані релігійні групи в країні поділені на дві офіційно визнані юридичні категорії: юридично визнані церкви та релігійні суспільства і зареєстровані державою релігійні конфесійні об'єднання, причому останні менше обов'язків та привілеїв. Варто зазначити, що релігійні групи, які не відповідають вимогам статусу релігійного суспільства або конфесійного співтовариства, можуть подати заявку на набуття статусу асоціації, статус, який застосовується до широкого кола груп громадянського суспільства. Деякі групи об'єднуються в асоціації, очікуючи, коли уряд визнає їх конфесійними спільнотами [1].

В Австрії 16 релігійних громад:

- Католицька церква;
- Протестантські церкви Аугсбурзького та Гельветського сповідань;
- Православна церква;
- Єврейська релігійна громада;
- Ісламська релігійна спільнота;
- Вірменська апостольська церква;
- Сирійська православна церква;
- Коптська православна церква;
- Стара католицька церква;
- Об'єднана методистська церква;
- Церква Ісуса Христа Святих Останніх Днів;
- Новоапостольська церква;
- Буддистський союз;
- Свідки Єгови;
- Суспільство алевітів;
- Вільні церкви [1].

Конфесійною групою юридично визнається, та яка принаймні 20 років в країні, а відповідно до останнього перепису населення релігійне товариство повинно складати не менше 0,2% населення країни [1].

В країні є також 10 конфесійних громад. Серед них:

- Релігійна громада Бахаї;
- Християнська громада – Рух за релігійне поновлення;
- Церква адвентистів сьомого дня;
- Об'єднана п'ятдесятницька церква;
- Індуїстська релігійна спільнота;
- П'ятдесятницька церква Бога;
- Ісламсько-шіїтська релігійна громада;
- Громада старих алевітів;
- Сімейна федерація за мир у всьому світі та об'єднання (Церква об'єднання);
- Спільнота віри сикхів [1].

Згідно до законодавства конфесійною громадою в країні визнається «група, яка повинна налічувати не менше 300 членів та подати до Управління у справах релігій при Федеральній канцелярії свій статут, який описує цілі, права та обов'язки членів, а також положення про членство, список посадових осіб та інформацію про фінансування»

[1]. Також вона повинна представити письмове описання своєї релігійної доктрини [1].

В Німеччині церква і держава відокремлені одна від одної, в країні немає державної церкви. Основний закон гарантує свободу переконань і совісті, а також свободу віросповідання, релігійного чи ідеологічного; гарантується безперешкодне відправлення віри; сповідання чи не сповідання певної релігії; та вільне висловлювання своїх релігійних переконань [6]. В той же час Конституція гарантує, що ніхто не може бути змушений розкрити свої релігійні переконання [5].

Найпоширенішою релігією є католицизм. У 2021 році Римо-католицька церква в Німеччині нараховувала 21,6 мільйона вірян, а протестантська – 19,7 мільйона. У Німеччині проживає від 4,4 до 4,7 мільйонів мусульман міграційного походження, найбільша група з яких має турецьке походження [6].

Що ж стосується державно-церковних відносин в сфері релігії, Конституція свідчить, що релігійне навчання має бути частиною навчальної програми у державних школах, і в той же час батьки мають право вирішувати, чи діти отримують релігійне навчання. Також визнається право створювати приватні конфесійні школи [5].

Невизнані релігійні групи немає права на податкові пільги. І ті релігійні групи, які асоціюють себе як некомерційні асоціації зі статусом звільнення від податків, мають зареєструватися. Здій-

снюється розгляд заявки на реєстрацію і зазвичай надається звільнення від податків; у разі заперечення їх рішення підлягають судовому перегляду. Але ті організації, що подають заявку на звільнення від податків, мають надати докази того, що вони є релігійною групою [6].

Згідно до даних американського дослідницького інституту Pew Research Center, ставка церковного податку для більшості земель Німеччини стягують: 9% прибуткового податку; дві землі, включаючи Баварію, стягують 8% прибуткового податку. Здійснюють плату члени католицької та протестантської церков, а також члени деяких єврейських груп і гуманістичних груп. Що ж до інших релігійних організацій, то інші зареєстровані релігійні організації, зокрема ті, що представляють менонітів, Свідків Єгови та мусульманську групу, також мають право збирати податок, але не роблять цього [7].

У Німеччині, де приблизно сім із десяти опитаних кажуть, що сплачують церковний податок. Більшість платників церковного податку ідентифікують себе як християни, згідно опитування 2017 р. (рис. 1) [7].

Хоча зазначають, що деякі європейці відмовляються від церковної податкової системи, але масово, схоже, цього не відбувається, якщо проаналізувати опитування 2017 р., представлено на рис. 1, згідно даних Pew Research Center. У той же час більшість, як і раніше, підтримує традицію сплати податків релігійним установам [7].

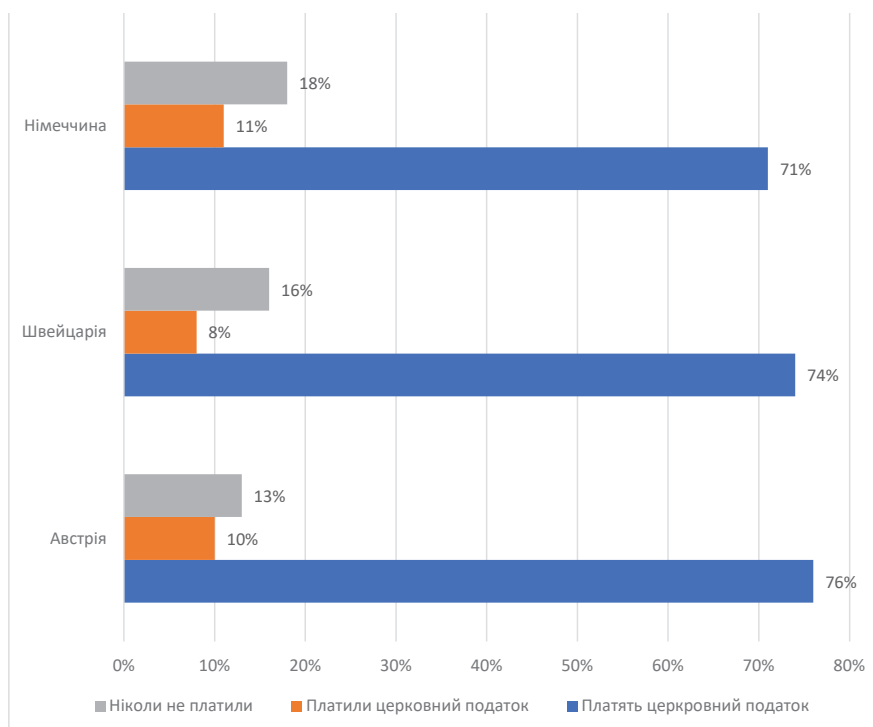

Рис. 1. Кількість населення, яке сплачує церковний податок, згідно опитування Pew Research Center

Джерело: [7]

Дослідження Pew Research Center, серед 15 досліджених країн Європи, 6 з яких мають обов'язкове оподаткування, яке допомагає фінансувати їх діяльність, демонструє, що в Австрії один з найвищих відсотків людей, які стверджують, що вони вірять в Бога – 67%, а в Швейцарії, до прикладу, 36%, в Німеччині 71%. В Австрії 30% опитаних відвідують служби кожного місяця чи частіше. В Швейцарії – 29%, а в Німеччині 24%. (рис. 2).

Варто зазначити, що згідно дослідження Pew Research Centre, більшість опитаних у країнах з обов'язковим церковним податком для членів

основних релігійних груп, а саме Австрії, Данії, Фінляндії, Німеччини, Швеції та Швейцарії, «погоджуються із твердженням, що «релігія має бути відокремлена від державної політики», а не на користь альтернативного положення про те, що «уряд має просувати релігійні цінності та вірування в країні»» (рис. 3) [11].

Отже, в Австрії та Німеччині церква і держава не втручаються в справи одна одної. В країнах забезпечується свобода слова та віросповідання. Релігійні організації та церкви вільно здійснюють свою діяльність.

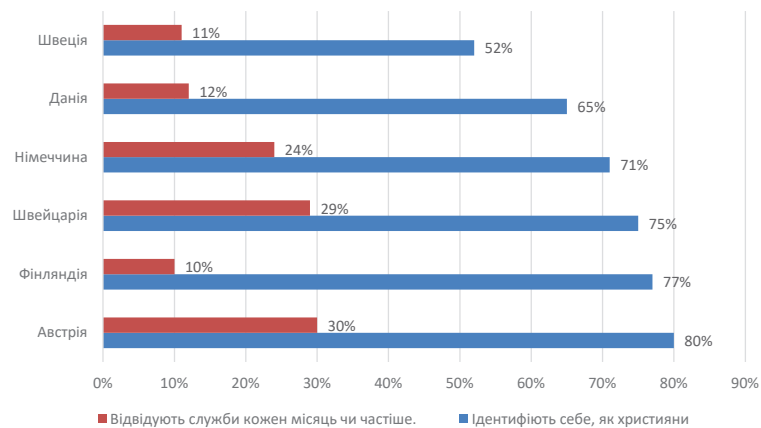

Рис. 2. Релігія в країнах Європи, за даними Pew Research Centre

Джерело: [12]

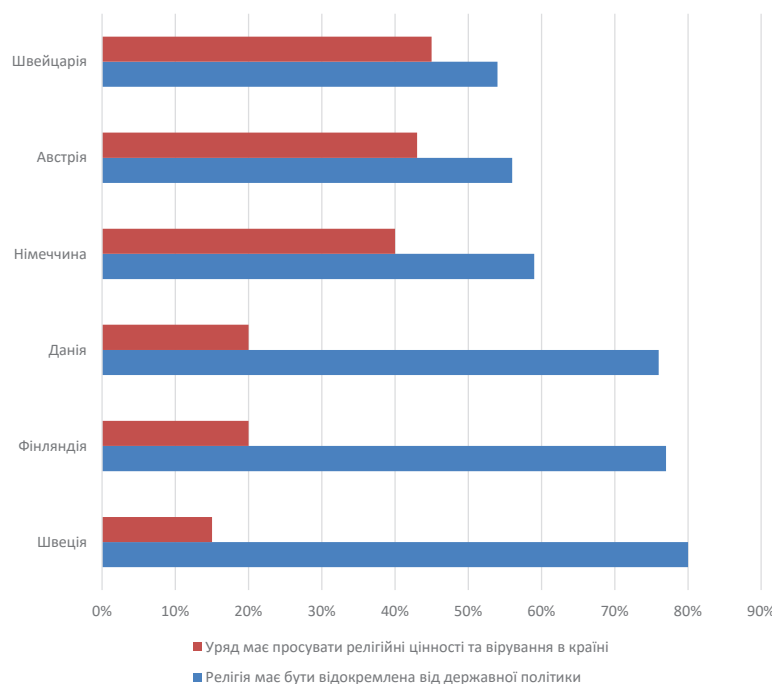

Рис. 3. Дані опитування щодо відносин держави і церкви, згідно дослідження Pew Research Centre

Джерело: [11]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. 2022 Report on International Religious Freedom: Austria. URL: <https://www.state.gov/reports/2022-report-on-international-religious-freedom/austria/>
2. Czech Republic. The European Commission. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/czech-republic/population-demographic-situation-languages-and-religions>
3. 2022 Report on International Religious Freedom: Czech Republic. URL: <https://www.state.gov/reports/2022-report-on-international-religious-freedom/czech-republic/>
4. CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS AND FREEDOMS. URL: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Pravni_uprava/AJ/Listina_English_version.pdf
5. 2022 Report on International Religious Freedom: German. URL: <https://www.state.gov/reports/2022-report-on-international-religious-freedom/germany/>
6. Germany. The European Commission. URL: https://commission.europa.eu/index_en
7. In Western European Countries With Church Taxes, Support for the Tradition Remains Strong. PEW RESEARCH CENTER. URL: <https://www.pewresearch.org/religion/2019/04/30/in-western-european-countries-with-church-taxes-support-for-the-tradition-remains-strong/>
8. 2022 Report on International Religious Freedom: Hungary. URL: <https://www.state.gov/reports/2022-report-on-international-religious-freedom/hungary/>
9. Hungary. The European Commission. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/hungary/population-demographic-situation-languages-and-religions>
10. Religious Belief and National Belonging in Central and Eastern Europe. Pew Research Center. URL: <https://www.pewresearch.org/religion/2017/05/10/religious-belief-and-national-belonging-in-central-and-eastern-europe/>
11. Dalia Fahmy. In Western Europe, most people back church-state separation even while many willingly pay church tax. URL: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2019/05/28/in-western-europe-most-people-back-church-state-separation-even-while-many-willingly-pay-church-tax/>
12. Dalia Fahmy. European countries that have mandatory church taxes are about as religious as their neighbors that don't. URL: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2019/05/09/european-countries-that-have-mandatory-church-taxes-are-about-as-religious-as-their-neighbors-that-dont/>